

مفاهیم و نظریه‌های راهبردی

مؤلف:

سرتمیم دکتر حسین ولی‌وند زمانی

دانشیار دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱۴۰۱

۱۳	فصل اول کلیات
۱۴	بخش اول: مفهوم‌شناسی و مفاهیم عمومی
۱۴	سرزمین
۱۴	کشور
۱۴	مردم
۱۴	ملت
۱۵	ملیت
۱۵	حاکمیت
۱۶	حکومت
۱۶	دولت - ملت
۱۷	مشروعیت و مقبولیت
۱۷	فضای جغرافیایی
۱۸	مکان جغرافیایی
۱۹	کنفدراسیون
۱۹	حقوق بین‌الملل
۲۰	حقوق بشر
۲۰	فرهنگ
۲۱	نژاد
۲۱	قومیت
۲۲	جهانی‌شدن
۲۲	رقابت
۲۳	قطعه‌نامه
۲۳	معاهده
۲۳	امنیت ملی
۲۴	امنیت
۲۴	امنیت نظامی
۲۴	دفاع (پدافند)
۲۴	دفاع همه‌جانبه
۲۵	اطلاعات
۲۵	اطلاعات رزمی
۲۵	آمادگی رزمی

۲۶	جنگ
۲۶	جنگ نرم
۲۷	جنگ رسانه‌ای
۲۷	جنگ روانی
۲۸	جنگ اطلاعات
۲۸	جنگ سایبر
۲۸	جنگ فرهنگی
۲۸	جنگ شبکه‌ای
۲۹	جنگ الکترونیک
۲۹	جنگ رایانه‌ای
۳۰	جنگ نیابتی
۳۰	جنگ ترکیبی
۳۱	بخش دوم: تعاریف و مفاهیم راهبردی
۳۱	نظریه
۳۱	رهنامه
۳۲	پارادایم
۳۲	رهنامه نظامی
۳۳	اطلاعات راهبردی
۳۴	تفکر راهبردی
۳۵	تفکر انتقادی
۳۵	اندیشه نظامی
۳۷	دیپلماسی دفاعی
۴۰	بخش سوم: مفهوم و ویژگی‌های راهبرد
۴۰	معنای لغوی راهبرد
۴۱	تعریف عملیاتی راهبرد
۴۶	ویژگی‌های راهبرد
۵۰	بخش چهارم: عناصر و عوامل مؤثر در تدوین راهبرد
۵۳	بخش پنجم: آرمان ملی و چشم‌انداز
۵۳	آرمان ملی
۵۴	چشم‌انداز
۵۶	بخش ششم: منافع ملی

۵۹	ابعاد منافع ملی
۶۲	بخش هفتم: هدف و اهداف ملی
۶۲	هدف
۶۲	اهداف ملی
۶۳	هدف‌های نظامی
۶۵	بخش هشتم: سیاست و سیاست ملی
۶۵	سیاست ملی
۶۷	سیاست‌گذاری کلی
۷۲	بخش نهم: قدرت ملی
۷۳	عناصر تشکیل‌دهنده قدرت ملی
۷۸	بخش دهم: هندسه قدرت
۸۳	فصل دوم ژئوپلیتیک، ژئواستراتژی، ژئواکونومی و ژئوکالچر
۸۴	بخش اول: ژئوپلیتیک
۸۷	عوامل ژئوپلیتیک
۸۷	الف- عوامل ثابت ژئوپلیتیک
۹۱	ب- عوامل متغیر ژئوپلیتیک
۹۲	نظریه‌های ژئوپلیتیک
۹۲	الف- نظریه هارتلند (مدل زمینی)
۹۴	ب- نظریه هارتلند جدید
۹۵	پ- نظریه قدرت دریایی (مدل دریایی)
۹۷	ت- نظریه قدرت هوایی (مدل هوایی)
۹۹	ث- نظریه ریملند
۱۰۱	ج- نظریه سیستم ژئوپلیتیک جهانی (کوهن)
۱۰۳	چ- نظریه برخورد تمدن‌ها
۱۰۶	ح- نظریه پایان تاریخ
۱۰۷	خ- نظریه ژئوپلیتیک شیعه
۱۰۹	د- نظریه ژئوپلیتیک پسامدرنیسم (مکاتب انتقادی ژئوپلیتیک)
۱۱۰	ذ- نظریه اوراسیایی برژینسکی
۱۱۱	ر- نظریه نظام جهانی
۱۱۲	ز- نظریه بازخواهی و سلطه‌جویی سرزمینی
۱۱۴	ژ- نظریه ژئوپلیتیک انرژی

۱۱۴	س- نظریه اوراسیای مرکزی
۱۱۸	بخش دوم: هیدروپلیتیک
۱۲۰	بخش سوم: کروئوپلیتیک
۱۲۱	بخش چهارم: ژئواستراتژی
۱۲۳	تحول مفهومی و تاریخی ژئواستراتژی
۱۲۵	ژئواستراتژی بازدارندگی
۱۲۶	رویکرد نوین در مفهوم و کارکرد ژئواستراتژی
۱۲۹	عوامل مؤثر در ژئواستراتژی
۱۳۰	قلمروهای ژئواستراتژیک جهان
۱۲۹	عوامل مؤثر در ژئواستراتژی
۱۴۰	بخش پنجم: ژئواکونومی
۱۴۴	بخش ششم: ژئوکالچر
۱۴۷	فصل سوم سیر تکوین اندیشه‌های راهبردی و نظامی
۱۴۸	بخش اول: سیر تکوین اندیشه راهبردی در دوران باستان تا انقلاب صنعتی
۱۴۸	الف- راهبرد در شرق باستان
۱۵۰	ب- راهبرد در غرب باستان
۱۵۱	پ- راهبرد در دوران قرون وسطی و ظهور اسلام
۱۵۵	ت- راهبرد در عصر رنسانس
۱۵۷	ث- راهبرد بعد از دوران رنسانس تا انقلاب صنعتی
۱۵۸	ج- راهبرد در عصر ناسیونالیسم و انقلاب صنعتی
۱۶۲	بخش دوم- سیر تکوین اندیشه راهبردی در دوران صلح مسلح و جنگ‌های عمومی
۱۶۲	الف- راهبرد در دوران صلح مسلح
۱۶۴	ب- راهبرد در دوران جنگ‌های عمومی
۱۶۷	پ- راهبرد در عصر هسته‌ای و جنگ سرد
۱۶۸	مباحث راهبردی مورد توجه استراتژیست‌ها در عصر هسته‌ای
۱۶۸	۱- بازدارندگی: (به بازدارندگی و راهبردهای بازدارندگی به تفصیل در فصل چهارم پرداخته شده است)
۱۶۸	۲- کنترل تسلیحات و خلع سلاح
۱۷۴	۳- جنگ محدود یا عملیاتی
۱۷۶	بخش سوم- سیر تکوین اندیشه راهبردی در عصر جدید
۱۸۱	فصل چهارم راهبردی‌های نظامی
۱۸۲	بخش اول: انواع راهبرد

فهرست مطالب

مقدمه

مفهوم، به معنایی گفته می‌شود که در ظاهر کلام آورده نشده ولی به سبب خصوصیت آن، از کلام درک می‌شود و مفاهیم جمع مفهوم است. نظریه، مجموعه منظم اندیشه‌ها، مفاهیم و طرح‌هایی است که برای پیاده کردن یک مفهوم تدوین می‌شود. فرماندهان و مدیران با تکیه بر مفاهیم و نظریه‌ها، یگان و سازمان خود را در مسیری خاص هدایت می‌کنند و با پیاده‌سازی نظریه‌های صحیح، به اهداف موردنظر دست یافته و یا با انتخابی غلط، از رسیدن به اهداف محروم می‌شوند. مقصود از مفاهیم و نظریه‌های راهبردی^۱، مجموعه‌ای از مفاهیم و تئوری‌های پایه‌ای برای تدوین راهبردها و سیاست‌های جامع است که با رویکردی توصیفی، سعی در بسط و توسعه دیدگاه دانشجویان دارد. از کلیه استادان ارجمند و صاحب‌نظران محترم که در تألیف این کتاب به من کمک کرده‌اند، ممنون و سپاسگزارم و از همگی آنان خواستارم با ارائه نظرات و پیشنهادهای خوب خود، زمینه پربار شدن آن را فراهم آورند.

سرتیپ دکتر حسین ولی‌وند زمانی

دانشیار دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

^۱ Strategic Concepts and Theories